

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE

STUDII ECONOMICE

*Inițiative legislative europene privind combaterea efectelor economice
ale epidemiei covid-19*

DAN CONSTANTIN OLTEANU

București
Iulie 2020

ISSN: 2285 – 7036 INCE – CIDE,
București, Calea 13 Septembrie, Nr.13, Sector 5

CUPRINS

1. Introducere	3
2. Reglementări privind sprijinirea sectorului sanitar	4
3. Ajutoare de stat și alte măsuri de susținere a întreprinderilor afectate	7
4. Reglementări ale BEI și BCE pentru stimularea sectorului financiar și asigurarea finanțării întreprinderilor	11
5. Sprijinirea salariaților și a persoanelor defavorizate	12
6. Reglementări privind achizițiile publice și normele antitrust	16
7. Remarci finale	16
Bibliografie	17

INIȚIATIVE LEGISLATIVE EUROPENE PRIVIND COMBATEREA EFECTELOR ECONOMICE ALE EPIDEMIEI COVID-19¹

DAN CONSTANTIN OLTEANU²

Abstract: *This study summarizes the main EU legislative measures to support companies and employees affected by the aftermath of the covid-19 epidemic, as well as to boost the economic recovery within the EU Member States. These initiatives include: regulations to support the health sector; legislative proposals on state aid and other measures to stimulate business and private investment; EIB and ECB regulations to stimulate the financial sector and private investment; supporting employees and most deprived people; public procurement regulations and antitrust rules.*

Keywords: *EU legislation, covid-19 pandemic, health crisis, economic crisis.*

JEL: *I18, D04, J68*

1. Introducere

Izbucnirea epidemiei covid-19 a generat atât o criză sanitară, cât și una economică. Pe de o parte, criza sanitară a făcut ca sectorul medical din multe state membre UE să se confrunte cu un deficit de materiale, echipamente de protecție, medicamente și dispozitive medicale necesare combaterii epidemiei. Pe de altă parte, companiile din aceste țări au fost afectate pe trei căi: prin măsurile de carantină care au împiedicat deplasarea salariaților și distribuția produselor, prin întreruperea lanțurilor valorice și a aprovizionării cu materii prime, materiale etc. și prin reducerea cererii din partea consumatorilor/clientilor. Sectoare cum sunt transporturile, turismul, alimentația publică, activitățile culturale au fost puternic afectate, prin reducerea drastică a lichidităților disponibile și a personalului. Spre exemplu, OMT³ a previzionat un declin al turismului internațional în acest an de 60-80% față de anul 2019, ceea ce va genera o pierdere la nivelul exportului global de până la 1.100 mld. euro⁴.

Ca urmare, primele reacții ale Comisiei Europene (CE) pentru atenuarea impactului economic al epidemiei au menționat, ca principale obiective, susținerea sectorului sanitar, a întreprinderilor și în special a IMM-urilor afectate, precum și a salariaților acestora. Astfel, principalele inițiative menționate în *Răspunsul economic coordonat la epidemia de covid-19* se referă la: mecanisme de asigurare și monitorizare a aprovizionării sectorului sanitar; acordarea de ajutoare de stat; utilizarea Fondului european de investiții (FEI) pentru a garanta creditele destinate suplimentării capitalului companiilor afectate, precum și pentru a sprijini menținerea locurilor de muncă; sprijinirea salariaților și a persoanelor defavorizate; măsuri ale Băncii Centrale Europene (BCE) și Băncii Europene de Investiții (BEI) pentru susținerea lichidităților și capacității de creditare a sectorului financiar; folosirea fondurilor structurale și a Fondului de solidaritate al Uniunii Europene (FSUE)⁵. Ulterior, *Planul de redresare* și măsurile de completare a măsurilor anterioare instituie noi instrumente de sprijin pentru revenirea economică a statelor membre. În tabelul 1 am sintetizat principalele instrumente de redresare economică menționate și sumele alocate de UE în cadrul acestora. Vom detalia, în acest studiu, toate aceste inițiative legislative adoptate de instituțiile europene, evoluțiile economice care le-au motivat, precum și impactul estimat.

¹ Articolul constituie o variantă revizuită și dezvoltată a contribuției autorului la studiul *Criza economico-sanitară și schimbări în legislația economică a Uniunii Europene* (coordonatori: Aurel Iancu, Tudorel Andrei; autori: Aurel Iancu, Dan Olteanu), realizat de Institutul Național de Cercetări Economice, la solicitarea conducerii Academiei Române: <https://acad.ro/SARS-CoV-2/doc/d13-CrizaEconomicoSanitaraLegislatia.pdf>.

² Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu” al Academiei Române, danolteanu@ince.ro.

³ Organizația Mondială a Turismului.

⁴ COM(2020) 550 final, 13.05.2020, p. 1.

⁵ COM(2020) 112 final, 13.3.2020.

Tabelul 1

Principalele fonduri comunitare alocate pentru combaterea efectelor epidemiei covid-19

Instrumentul	Suma (euro)
Mecanismul de protecție civilă (UCPM/rescUE)	415 mil.
Centrul European de Prevenire și Control al Bolilor (ECDC)	3,6 mil.
Instrumentul sprijinului de urgență (ESI)	2,7 mld.
Fonduri structurale	8 mld. ^a
Fondul de solidaritate al UE (FSUE)	500 mil. ^b
Furnizare de lichidități întreprinderilor – Fondul european de investiții (FEI)	1 mld. ^c
Programul de achiziționare de active în regim de urgență în caz de pandemie (PEPP) al Băncii Centrale Europene (BCE)	750 mld.
Furnizare de lichidități întreprinderilor – Banca Europeană de Investiții (BEI)	40 mld.
Sprijin pentru atenuarea riscurilor de șomaj în caz de urgență (SURE)	100 mld.
Next Generation EU – Instrumentul de redresare și reziliență	560 mld.
Next Generation EU – Instrumentul React-UE	55 mld.
Next Generation EU – Instrumentul pentru solvabilitate	31 mld. ^d
Next Generation EU – Programul InvestUE	15 mld. ^e
Next Generation EU – Programul EU4Health	9,4 mld.

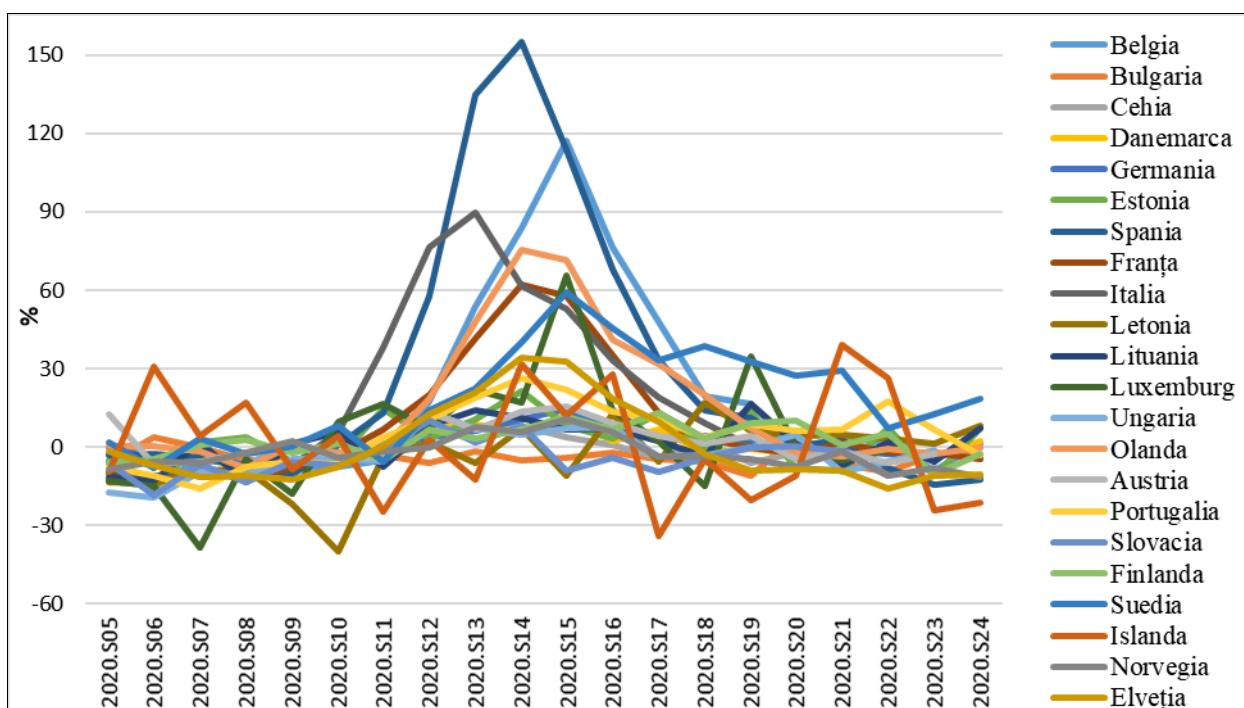
Note: ^a Fondurile estimate a fi obținute pe baza renunțării la rambursarea prefinanțării în valoare de 8 mld. euro se ridică la 37 mld. euro. ^b Buget anual al fondului. ^c Creditele estimate a fi obținute pe baza furnizării de garanții de 1 mld. euro din partea FEI se ridică la 8 mld. euro. ^d Se estimează că cele 31 mld. euro alocate în cadrul Instrumentului pentru solvabilitate vor mobiliza fonduri private de aprox. 300 mld. euro pentru sprijinirea întreprinderilor viabile. ^e Se estimează că cele 15 mld. euro din cadrul Instrumentului de investiții strategice vor mobiliza investiții de aprox. 150 mld. euro. *Sursa:* Întocmit pe baza datelor din comunicările Comisiei Europene, menționate în bibliografie.

2. Reglementări privind sprijinirea sectorului sanitar

Odată cu izbucnirea epidemiei, sectorul sanitar din statele europene a fost supus unei presiuni deosebite atât prin numărul mare de pacienți, cât și, mai ales, prin lipsa materialelor, echipamentelor și tratamentelor necesare. Deși datele privind numărul de contaminări și decese din cauza covid-19 sunt controversate, din cauza inexactității testelor și a lipsei determinării exacte a cauzelor deceselor, efectele epidemiei pot fi sesizate ușor privind la evoluția numărului total al deceselor. În *figura 1* am prezentat creșterea procentuală, față de aceeași perioadă a anului 2019, a deceselor din 22 de țări europene, înregistrate în săptămânile (s) 5-25 ale anului 2020, adică în lunile februarie-iunie aproximativ. Se observă că, începând cu a doua jumătate a lunii martie și până în a doua săptămână a lunii mai, numărul total al deceselor este considerabil mai mare comparativ cu anul trecut în majoritatea țărilor incluse în grafic. În unele țări, creșterea este explozivă: Spania (155,2% în s14), Belgia (117,1% în s15), Italia (89,7% în s13), Olanda (75,2% în s14), Franța (62,1% în s14), Suedia (59,1% în s15), Luxemburg (65,7% în s15). În restul țărilor, creșterile sunt sub 50%. Este ușor de intuit faptul că această creștere a deceselor a fost cauzată de epidemia covid-19. Evident, decesele constituie doar o mică parte a numărului total de cazuri covid-19 care au necesitat internare și/sau tratament.

Fig. 1

Modificarea numărului deceselor comparativ cu aceeași săptămână a anului trecut

Notă: Datele pentru România nu sunt disponibile.

Sursa: Calcule proprii, pe baza datelor Eurostat.

Urmare a acestei evoluții, primul obiectiv menționat în *Răspunsul economic coordonat* al CE l-a constituit asigurarea aprovizionării și a investițiilor necesare sistemelor de sănătate publică pentru prevenirea și tratarea epidemiei. Disponibilitatea acestor produse poate fi împiedicată de anumite măsuri naționale care restricționează libera circulație a bunurilor între state și întrerup astfel lanțurile de aprovizionare la nivelul UE. Ca urmare, deși astfel de reglementări sunt permise de Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE) în situații de forță majoră, se solicită ca ele să fie absolut necesare, adecvate și notificate către CE, cu scopul de a informa celelalte state membre⁶. Mai mult, se consideră că pandemia covid-19 constituie un dezastru, în sensul secțiunii C din cap. XVII al Regulamentului CE 1186/2009 și al cap. 4 al titlului VIII din Directiva 2009/132/EC. Ca urmare, statele au solicitat și CE a admis eliminarea taxelor de import pentru bunurile necesare combaterii epidemiei covid-19 (incluse în articolul 74 din Regulamentul CE 1186/2009) și scutirea de TVA a acestor produse importate (incluse în articolul 51 din Directiva 2009/132/EC) în perioada 30 ianuarie-31 iulie⁷.

În ce privește finanțarea, propunerea de buget rectificativ nr. 1/2020 a inclus alocarea a 115 mil. euro pentru *Mecanismul de protecție civilă al Uniunii (UCPM/rescUE)* și 3,6 mil. euro pentru *Centrul European de Prevenire și Control al Bolilor (ECDC)*. În cadrul UCPM se urmăresc două obiective: (i) utilizarea în comun de către statele membre a unor echipamente, stocuri de medicamente și alte produse medicale, prin finanțarea de achiziții publice comune (suma alocată în acest scop este de 70 mil. euro); (ii) repatrierea unor cetățeni ai UE blocați în state terțe, estimați la peste 300.000 de persoane (suma alocată este de 45 mil. euro). În ce privește ECDC, obiectivul său vizează elaborarea de strategii de combatere a epidemiei, pregătire și răspuns în situații de urgență⁸. Ulterior, prin rectificarea bugetară nr. 2/2020, CE a activat și modificat Regulamentul UE 2016/369

⁶ Idem 5, p. 3-4.

⁷ C(2020) 2146 final, 3.4.2020, p. 1-2.

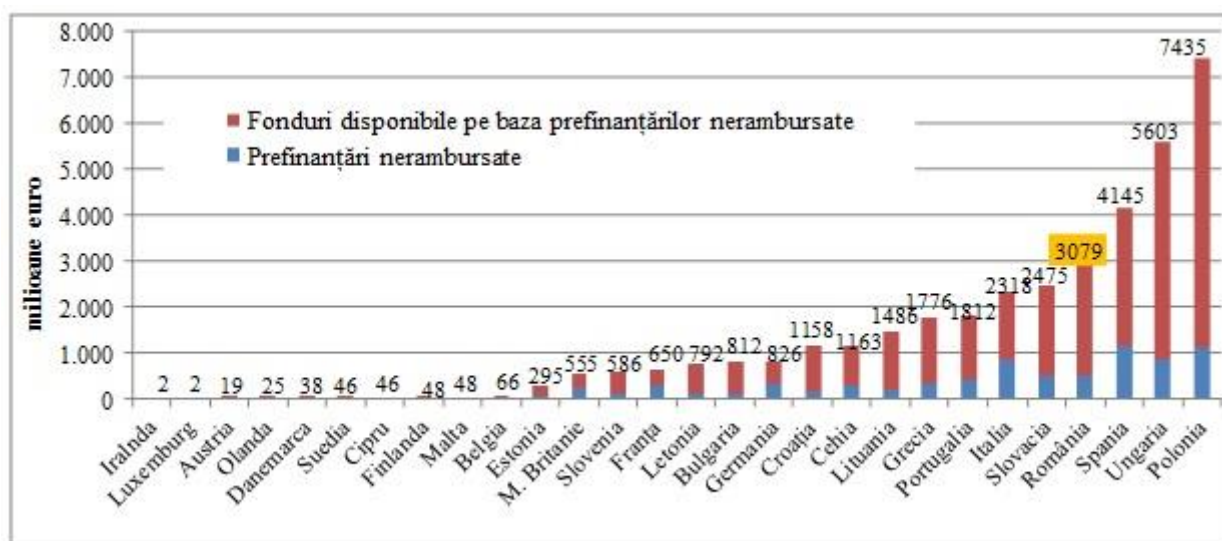
⁸ COM(2020) 145 final, 27.3.2020, p. 4-6.

privind sprijinul de urgență, cu scopul alocării a 2,7 mld. euro prin *Instrumentul sprijinului de urgență (ESI)* și suplimentării cu 300 mil. euro a sumelor alocate pentru mecanismul UCPM/rescUE. Acțiunile finanțate prin ESI urmăresc constituirea de stocuri mari de echipamente și asigurarea distribuirii lor în statele membre, mărirea capacităților de producție a acestor echipamente, materiale, teste etc., transportul internațional al pacienților, extinderea unităților medicale permanente și temporare, investiții în tratamente și teste⁹.

Finanțarea unităților medicale pentru achiziționarea de echipamente medicale și de protecție și pentru alte cheltuieli necesare este susținută și prin *Inițiativa pentru investiții*. Modificările Regulamentelor UE nr. 1303/2013, 1301/2013 și 508/2014 vor permite, prin renunțarea la returnarea unor fonduri structurale neutilizate în valoare de 8 mld. euro, accesarea de noi fonduri în valoare de 29 mld. euro, valoare calculată având în vedere rata medie de cofinanțare. Finanțarea totală de 37 mld. euro va fi direcționată către finanțarea sistemului medical, a întreprinderilor aflate în dificultate și a salariaților acestora. Fondurile structurale vizate sunt *Fondul european de dezvoltare regională (FEDR)*, *Fondul social european (FSE)*, *Fondul de coeziune (FC)* și *Fondul european pentru pescuit și afaceri maritime (FEPAM)*¹⁰. O altă măsură o constituie modificările Regulamentelor UE nr. 1303/2013 și 1301/2013, constând în includerea temporară a variantei de cofinanțare de 100% din partea UE, precum și a transferurilor de sume între fonduri, în funcție de necesități¹¹. Am prezentat, în *figura 2*, fondurile structurale disponibile în statele membre. Evident, succesul programelor europene depinde crucial de capacitatea statelor de a implementa proiecte prin care să acceseze finanțările disponibile.

Fig. 2

Fonduri structurale disponibile pentru combaterea efectelor epidemiei covid-19

Notă: Cifrele reprezintă suma totală a fondurilor structurale disponibile, care includ prefinanțările nerambursate și fondurile ce pot fi accesate pe baza lor.

Sursa: Pe baza datelor prezentate în *European Commission – European Coordinated Response on Coronavirus: Questions and Answers*, Brussels, 13 March 2020, pp. 5-6.

Se observă că, pentru România, sumele disponibilizate prin intermediul fondurilor comunitare sunt substanțiale, cu un total de peste 3 mld. euro. În cadrul acestora, prin Programul Operațional Capital Uman (POCU) se acordă sprijin pentru personalul din sectorul sanitar sub forma decontărilor de stimulente, în valoare de 2.500 lei brut/lună/persoană, cu un total disponibil de 120 mil. euro. Totodată, prin Programul Operațional Infrastructură Mare (POIM) se permite decontarea

⁹ COM(2020) 170 final, 2.4.2020, p. 3-5.

¹⁰ COM(2020) 113 final, 13.3.2020, p. 1.

¹¹ COM(2020) 138 final, 2.4.2020, p. 1.

echipamentelor medicale, de testare, de protecție și de tratare, cumpărate de spitale începând cu data de 1 februarie, cu un plafon total al finanțărilor de 350 mil. euro. Tot prin POIM se finanțează dotări cu echipamente pentru Inspectoratul general pentru situații de urgență (IGSU), Inspectoratul General de Aviație din cadrul MAI (IGAv), Serviciul de Ambulanță București-Ilfov (SABIF), în valoare totală de 682 mil. euro, conform Ministerului Fondurilor Europene¹².

Pe lângă fondurile structurale, combaterea crizei sanitare se va realiza și prin utilizarea *Fondului de solidaritate al UE (FSUE)*, creat inițial pentru ajutor în situații de dezastre naturale, cu un buget anual de 500 mil. euro. Prin propunerea din 13 martie privind modificarea Regulamentului CE nr. 2012/2002, se includ în domeniul de aplicare al FSUE situațiile de urgență în domeniul sănătății publice, astfel încât fondul va putea fi utilizat și pentru combaterea epidemiei din prezent; noul Regulament UE 2020/461 care include aceste propuneri a fost aprobat de Parlamentul European la 30 martie. Pentru urgentarea achizițiilor, nivelul plăților în avans crește de la 10% din finanțare (cu un maxim de 30 mil. euro) la 25% (maximum 100 mil. euro), pentru toate tipurile de situații de urgență. Condițiile de accesare a FSUE sunt și ele relaxate: este necesar ca nivelul minim al cheltuielilor legate de urgențele de sănătate publică să fie de 0,3% din VNB sau 1,5 mld euro la prețurile din 2011 (valoarea cea mai mică), adică jumătate din pragul necesar anterior, în cazul dezastrelor naturale¹³.

La finalul lunii mai, CE a lansat un nou instrument – *Next Generation EU* – în cadrul *Planului de redresare a Europei*, constând în granturi și împrumuturi către statele membre, cu un buget de 750 mld. euro, alături de un *proiect de buget UE* revizuit, de 1.100 mld. euro pentru perioada 2021-2027. Printre cei trei piloni spre care vor fi direcționate fondurile instrumentului Next Generation EU se numără și programul *EU4Health*, în valoare de 9,4 mld. euro, destinat atât prevenirii și pregătirii pentru gestionarea unor crize sanitare precum cea din prezent, cât și achiziționării de medicamente și echipamente medicale¹⁴. Pe de altă parte, CE a mobilizat 122 mil. euro prin programul *Horizon 2000* către următoarele direcții de cercetare: reorientarea producției către echipamente medicale vitale; tehnologii medicale, instrumente digitale și analitice ale inteligenței artificiale pentru îmbunătățirea supravegherii și îngrijirii medicale; impactul comportamental, social și economic al răspunsurilor la epidemie; studierea cohortelor paneuropene covid-19; colaborarea cohortelor UE și internaționale covid-19 existente. Aceste investiții se adaugă la cele anterioare din cadrul programului menționat, în valoare de 48,2 mil. euro, pentru tratamente, vaccinuri și pregătire pentru situații de epidemie. De asemenea, 117 mil. euro au fost investiți anterior în metode de diagnostic și tratament prin *Inițiativa de medicină inovativă*¹⁵. Așadar, dinamizarea investițiilor în cercetare-inovare va contribui și ea la soluționarea crizei sanitare.

3. Ajutoare de stat și alte măsuri de susținere a întreprinderilor afectate

Activitatea companiilor nonfinanciare din statele membre este puternic afectată prin efectele măsurilor de carantină impuse de autorități atât pe partea de ofertă, cât și pe cea de cerere. În figurile 3 și 4 am prezentat evoluția volumului producției din sectorul manufacturier și cel al construcțiilor în lunile martie și aprilie 2020 comparativ cu anul trecut. Se observă că aproape toate țările au înregistrat o contracție substanțială a producției, în special în luna aprilie, ultima lună pentru care datele au fost disponibile.

Inițiativele incluse în cadrul ajutoarelor de stat constituie unele dintre cele mai rapide și eficiente măsuri inițiate de CE pentru susținerea întreprinderilor afectate prin reducerea drastică a activității și, în consecință, prin deteriorarea situației financiare. Ele (măsurile) sunt compatibile cu piața internă, conform articolului 107, alineatul (3), litera (b) din TFUE. Atât timp cât aceste

¹² <http://mfe.gov.ro/covid-19/>

¹³ COM(2020) 114 final, 13.3.2020, p. 1-3.

¹⁴ COM(2020) 456 final, 27.05.2020, p. 6.

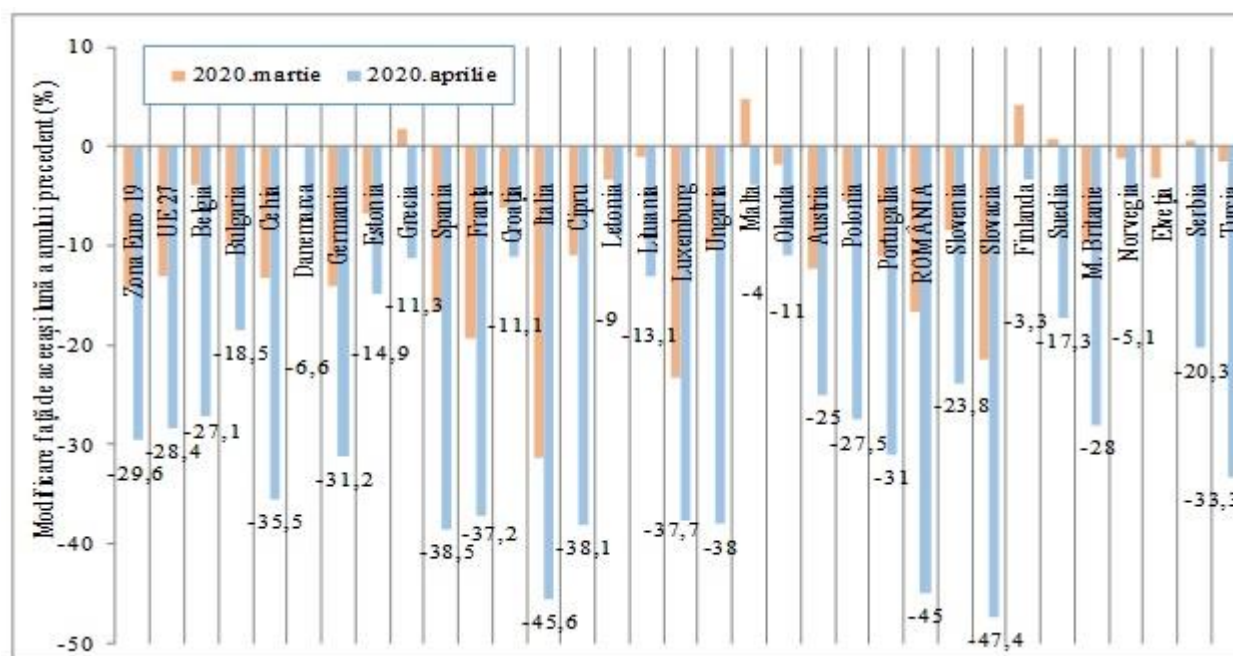
¹⁵ European Commission – Press release, *Coronavirus: Commission boosts urgently needed research and innovation with additional €122 million*, Brussels, 19 May 2020.

ajutoare se acordă companiilor din întreaga economie, iar nu unei anumite ramuri sau regiuni, ele nu sunt supuse reglementărilor și controlului ajutoarelor de stat, în sensul alineatului (1) din articolul 107. Deopotrivă, ajutoarele acordate băncilor cu scopul de a restabili lichiditatea întreprinderilor, conform articolului 107, alineatul (2), litera (b), sunt permise atât timp cât obiectivul nu este susținerea lichidității și solvabilității acestor instituțiilor creditoare. Ca urmare, pe 20 martie, CE a lansat un *Cadru temporar pentru măsuri de ajutor de stat de sprijinire a economiei în contextul actualei epidemii de covid-19*, care include un set de măsuri temporare (până la 31 decembrie 2020) atât directe, cât și prin intermediul sistemului bancar. Principalele forme de ajutor de stat propuse sunt¹⁶: granturile directe, avansurile rambursabile și avantajele fiscale; garanțiile publice directe pentru împrumuturi destinate investițiilor și capitalului circulant; subvenționarea ratei dobânzii la împrumuturi; garanții și dobânzi subvenționate prin intermediul băncilor și al altor instituții financiare; scutirea de asigurări a creditelor la export, în situațiile în care acestea nu sunt disponibile pe piața privată. Ajutoarele directe sub forma granturilor, avansurilor rambursabile, avantajelor fiscale și de altă natură nu pot depăși 800 de mii euro pentru fiecare întreprindere.

Ulterior, *modificarea Cadrului temporar* din data de 4 aprilie¹⁷ suplimentează măsurile de ajutoare de stat în baza articolului 107, alineatul (3), litera (c), având ca principale obiective dinamizarea activităților de cercetare-dezvoltare și sprijinirea infrastructurii de testare și producție la scară mare de dispozitive, medicamente, tratamente necesare combaterii epidemiei. Pe lângă acestea, CE a considerat că și următoarele măsuri sunt compatibile cu piața internă: investițiile în producția unor bunuri legate de combaterea covid-19; facilități fiscale precum amânări la plata impozitelor și asigurărilor sociale, amânarea plății unor rate, suspendarea temporară a plății dobânzilor și a unor datorii fiscale; subvenționarea salariilor, cu scopul de a evita concedierile. În ce privește asigurarea creditelor pentru export, CE a hotărât ca toate riscurile să fie considerate neasigurabile până la data de 31 decembrie 2020¹⁸.

Fig. 3

**Modificarea volumului producției din industria manufacturieră,
comparativ cu aceeași lună a anului precedent (%)**

Notă: Valorile corespund lunii aprilie; pentru Elveția, valoarea lunii aprilie nu este disponibilă.

Sursa: Eurostat.

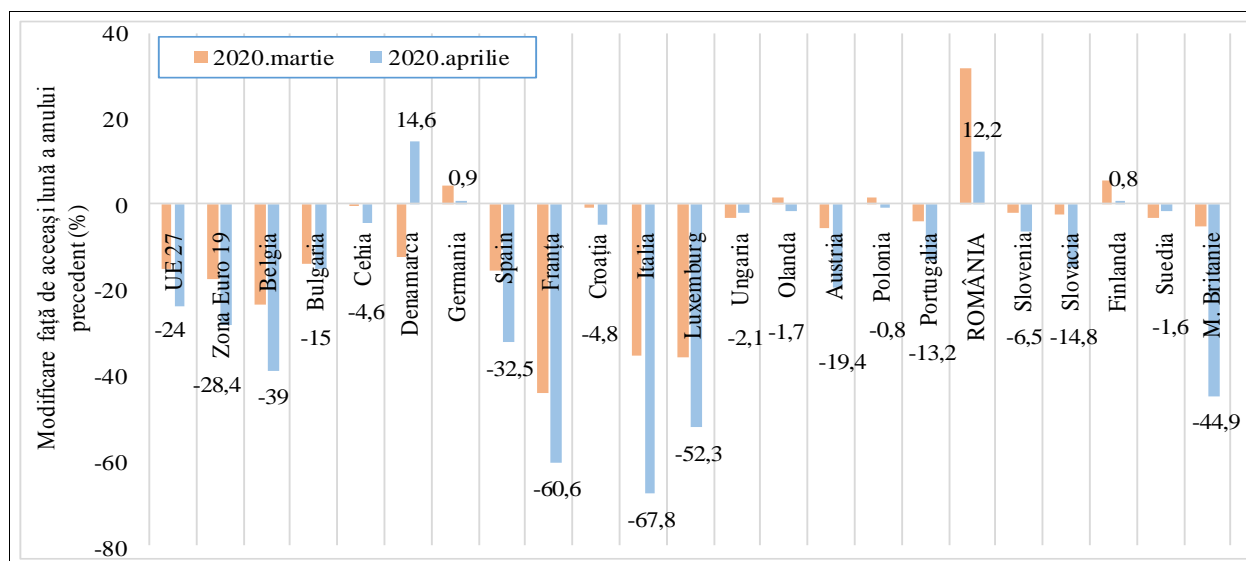
¹⁶ 2020/C 91 I/01, *Jurnalul oficial al Uniunii Europene*, 20.3.2020, p. 4-8.

¹⁷ 2020/C 112 I/01, *Jurnalul oficial al Uniunii Europene*, 4.4.2020, p. 5-9.

¹⁸ 2020/C 101 I/01, *Jurnalul oficial al Uniunii Europene*, 28.3.2020, p. 1-2.

Fig. 4

**Modificarea volumului producției din sectorul construcții
comparativ cu aceeași lună a anului precedent (%)**

Notă: Valorile corespund lunii aprilie.

Sursa: Eurostat.

O nouă modificare a Cadrlui temporar privind ajutoarele de stat, din data de 13 mai, a pornit de la constatarea că „sunt necesare sprijin și fonduri suplimentare la nivelul UE pentru a se asigura faptul că această criză mondială nu se transformă într-un șoc asimetric în detrimentul statelor membre care dispun de mai puține posibilități de a-și susține economia”¹⁹. Spre exemplu, ajutoarele de stat acordate de statele membre sunt limitate considerabil de constrângerile fiscale specifice fiecărei economii. Din păcate, România este cel mai elocvent exemplu în acest sens, deficitul bugetar înregistrat în 2019 fiind de -4,3% din PIB, cu o prognoză de -9,2% pentru anul 2020; la distanță considerabilă se află Franța, cu un deficit în 2019 de -3%, și Spania, cu -2,8%, media UE fiind de -0,6%, după cum arată prognozele CE din luna mai, ilustrate în figura 5.

Ca urmare, CE a introdus suplimentarea sprijinului public, prin folosirea unor instrumente de capitaluri proprii și instrumente de capital hibride, care nu constituie ajutor de stat în sensul articolului 107, alineatul (1) din TFUE. Totodată, participarea statului la capitalul companiilor este justificată prin articolul 345 din TFUE privind neutralitatea public-privat a proprietății. Metodele de recapitalizare propuse în noul Cadru temporar sunt de două tipuri: (i) suplimentarea capitalurilor proprii prin emiterea de acțiuni; (ii) instrumente hibride, precum drepturi de participare la profit, participații tacite și obligațiuni convertibile. Documentul stabilește condițiile care trebuie îndeplinite de întreprinderi pentru a beneficia de măsuri de recapitalizare, precum și o serie de principii de care se va ține cont în utilizarea acestor instrumente²⁰. Condițiile de acordare se referă la: situație de faliment sau pericol de întrerupere a activității, relevată de indicatorii financiari; întreprindere „de importanță sistemică”, în sensul că dispariția sa ar conduce la un număr mare de șomeri, ar fi afectată oferta unui serviciu vital sau ar genera alte disfuncționalități ale pieței; întreprindere în incapacitate de a găsi finanțare din alte surse; problemele firmei să fi apărut începând cu 1 ianuarie 2020²¹.

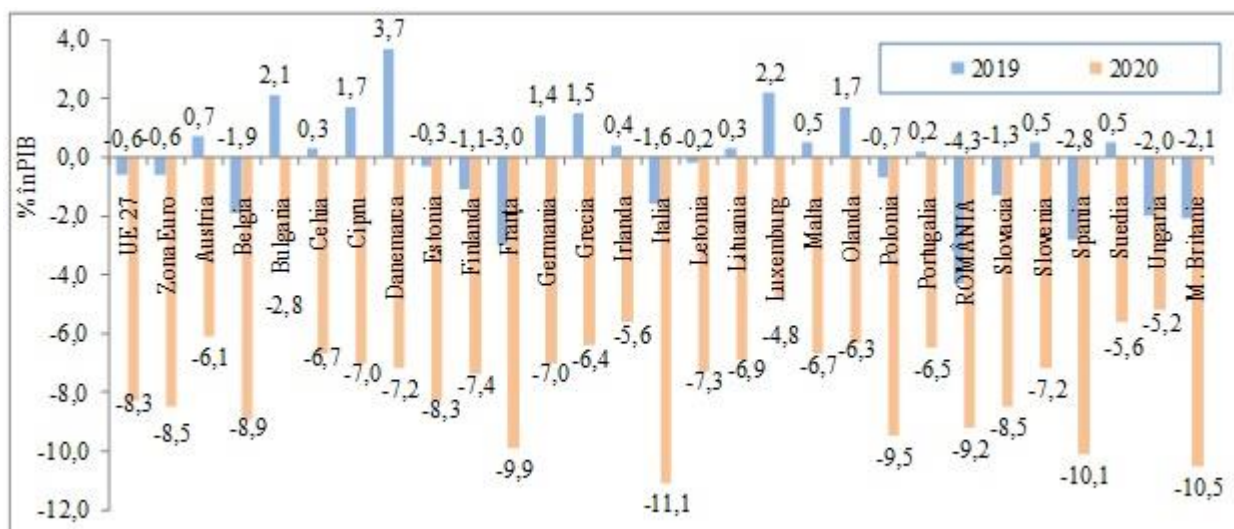
¹⁹ 2020/C 164/03, Jurnalul oficial al Uniunii Europene, 13.05.2020, p. 4.

²⁰ Idem 19, p. 11-13.

²¹ Idem 19, p. 10.

Fig. 5

Deficitul bugetar din 2019 și estimări pentru 2020 (% în PIB)

Notă: Valorile din partea superioară a graficului corespund anului 2019; valorile din partea inferioară corespund anului 2020.

Sursa: European Commission, *European Economic Forecast, Spring 2020*, Institutional paper 125, May 2020, p. 1.

Principiile de care se va ține seama în aplicarea măsurilor de recapitalizare se referă, în primul rând, la o remunerație a statului corespunzătoare investiției și la o răscumpărare cât mai grabnică de către firme a capitalului investit de stat, odată ce alte surse de finanțare devin disponibile. Un alt principiu impune împiedicarea unei expansiuni comerciale bazate pe ajutoare de stat a firmelor beneficiare, expansiune care ar încălca regulile de concurență. În fine, CE recomandă utilizarea instrumentelor de mai sus doar în situația în care nu se poate identifica nicio altă soluție adecvată. O situație actualizată a țărilor solicitante, a obiectivelor, beneficiarilor și a sumelor aprobate de CE pentru ajutoare de stat poate fi consultată pe portalul CE²². În cadrul acestora, pentru România s-au aprobat scheme de ajutor de stat în valoare de 3,3 mld. euro, sub formă de granturi directe și garanții pentru împrumuturi pentru IMM-uri acordate, prin Fondul național de garantare a creditelor²³. Alte măsuri întreprinse la nivel național pentru sprijinirea întreprinderilor afectate de reducerea activității sunt redată în următorul tabel:

Tabelul 2

Măsuri de susținere a întreprinderilor, în România

Tip finanțare	Obiectiv / Beneficiari	Suma alocată
Sume alocate operatorilor economici de MFE, pe lângă programele operaționale	Granturi (10% din cifra de afaceri), vouchere de consum, subvenționarea salariilor (50% din costuri salariale), ajutoare de stat către IMM-uri (800.000 euro / IMM)	1 mld. euro
Amnistie fiscală propusă de Ministerul Finanțelor	Anularea dobânzilor, penalităților și altor accesorii datorate de firmele care vor achita principalul restanțelor până la data de 15 decembrie 2020	-

²² European Commission, *Coronavirus Outbreak - List of Member State Measures Approved under Article 107(2)b TFEU, Article 107(3)b TFEU and under the Temporary State Aid Framework*, https://ec.europa.eu/competition/state_aid/what_is_new/State_aid_decisions_TF_and_107_2b_107_3b_107_3c.pdf

²³ European Commission, *State aid: Commission approves €3.3 billion Romanian scheme to support SMEs in coronavirus outbreak*, Press release, 11 April 2020, Brussels, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_649

Ministerul Finanțelor Publice - Ajutoare de stat	Subvenționarea dobânzilor IMM-urilor și microîntreprinderilor	161 mil. euro (plafon maxim 3,1 mld. euro)
Fondul național de garantare a creditelor – Programul IMM Invest România	Garantarea împrumuturilor pentru IMM-uri și microîntreprinderi	15 mld. lei plafon total
Ministerul Finanțelor Publice – Măsuri fiscale	Bonificații la plata impozitului pe profit/impozitului pe veniturile microîntreprinderilor	-

Sursa: Comunicate de presă ale Ministerului Fondurilor Europene, Ministerului Finanțelor Publice și Fondului național de garantare a creditelor pentru IMM-uri.

Pe lângă ajutoarele de stat care, după cum am menționat, sunt limitate de posibilitățile financiare ale fiecărei economii, noul instrument *Next Generation EU* din cadrul Planului de redresare a Europei include doi piloni dedicați sprijinirii întreprinderilor. *Primul pilon* se concentrează pe investiții și reforme cu scopul depășirii crizei și se compune din: (i) Instrumentul de redresare și reziliență (560 mld. euro), care acordă granturi și împrumuturi pe baza planurilor naționale de redresare economică; (ii) Instrumentul React-UE (55 mld. euro), menit să sprijine politica de coeziune și să asigure continuitatea finanțărilor pentru IMM-uri, salariații acestora și sistemul sanitar. *Al doilea pilon* este dedicat mobilizării capitalului privat și este compus din: (iii) Instrumentul pentru solvabilitate, cu un buget de 31 mld. euro, care va mobiliza fonduri private de aproximativ 300 mld. euro pentru sprijinirea întreprinderilor viabile din țările cele mai afectate, care nu sunt capabile să ofere suficiente ajutoare de stat; (iv) modernizarea și dezvoltarea programului InvestUE, care include Instrumentul de investiții strategice, în valoare de 15 mld. euro, cu scopul de a genera investiții estimate la 150 mld. euro din fonduri private și publice pentru domenii strategice²⁴.

4. Reglementări ale BEI și BCE pentru stimularea sectorului financiar și asigurarea finanțării întreprinderilor

În această perioadă, numeroase firme, în special mici și mijlocii, se confruntă cu un deficit de lichidități. Pentru remedierea unor astfel de probleme, accesul la finanțarea bancară este crucial. CE a anunțat că va aloca suma de 1 mld. euro din bugetul UE pentru a fi utilizată prin *Fondul european de investiții (FEI)* drept garanții pentru sectorul bancar, în scopul finanțării microîntreprinderilor și IMM-urilor. Această sumă va fi distribuită astfel: 500 mil. euro pentru garanții oferite în cadrul programului COSME pentru competitivitatea IMM-urilor; 100 mil. euro către garanții pentru credite-punte din programul InnovFin destinat IMM-urilor inovative; 250 mil. euro vor fi reorientate dinspre infrastructură și inovare către sprijinul IMM-urilor; 150 mil. euro vor fi realocate dinspre acțiuni pe termen lung către acțiuni pe termen scurt de sprijinire a IMM-urilor. Pe baza garanțiilor oferite prin FEI, se apreciază că se vor obține credite de circa 8 mld. euro pentru aprox. 100.000 de întreprinderi de tipul celor menționate²⁵.

Criza de lichidități în cadrul companiilor și înăsprirea condițiilor de finanțare, în special pe termen lung, au condus și la *Programul de achiziționare de active în regim de urgență în caz de pandemie (PEPP)* inițiat de Banca Centrală Europeană (BCE) la data de 18 martie. Acesta constituie un mecanism de injectare de lichidități de către băncile centrale din zona euro, cu scopul de a asigura capacitatea de creditare a sectorului financiar și de a preveni eventuale distorsiuni în mecanismele de transmisie a politicii monetare și în evoluția zonei euro. Programul constă în cumpărarea, până la finalul anului 2020, de titluri financiare emise de administrația publică, agenții recunoscute și corporații, în valoare totală de 750 mld euro²⁶. Categoriile de active tranzacționate

²⁴ COM(2020) 456 final, 27.05.2020, p. 5-6.

²⁵ COM(2020) 112 final, 13.3.2020, p. 6.

²⁶ BCE/2020/17, 25.3.2020, p. 1.

prin PEPP sunt, în principal, cele din Programul extins de achiziționare de active (APP): titluri de natura datoriei tranzacționabile eligibile (în baza Deciziei BCE/2020/9); obligațiuni corporative eligibile și alte instrumente de natura datoriei tranzacționabile (în baza Deciziei BCE/2016/16); obligațiuni garantate eligibile (în baza Deciziei BCE/2020/8); titluri garantate cu active (în baza Deciziei BCE/2014/45). La acestea se adaugă efecte de comerț nefinanciare și titlurile emise de guvernul Greciei. Comitetul executiv al BCE va stabili ritmul și structura achizițiilor lunare²⁷.

Președintele BCE, Christine Lagarde, menționează într-un comunicat de presă²⁸ că BCE se angajează să disponibilizeze până la 3 trilioane euro prin operațiuni de refinanțare, cu dobânzi reduse de până la -0,75%, la care se adaugă operațiunile anterioare de capitalizare bancară în valoare de 120 mld. euro. Alte măsuri constau în relaxarea temporară a unor reglementări de capitalizare, anunțate în data de 12 martie²⁹, alături de relaxarea temporară a unor cerințe privind garanțiile acceptate de băncile din Eurosystem, și anume: creșterea temporară a toleranței la risc; relaxarea unor condiții privind utilizarea unor creanțe de credit drept garanții, inclusiv prin acceptarea titlurilor emise de guvernul grec drept garanții în operațiunile de creditare; reducerea marjelor de ajustare a valorii garanțiilor în medie cu 20%³⁰. Băncilor li se solicită să utilizeze toate aceste facilități pentru sprijinul activităților economice, și nu în interes propriu.

O altă instituție financiară europeană care a inițiat măsuri de sprijinire a lichidităților firmelor o constituie *Banca Europeană de Investiții (BEI)*. În 16 martie, președintele BEI, Werner Hoyer, a anunțat disponibilizarea sumei de 40 mld. euro, prin intermediarii financiari și băncile naționale de promovare din statele membre, pentru sprijinirea IMM-urilor din statele membre. Sprijinul constă în credite-punte, suspendări ale rambursării creditelor și alte măsuri pentru susținerea lichidităților IMM-urilor. Instrumentele prin care se va pune în practică acest sprijin sunt: (i) scheme de garantare dedicate băncilor, pe baza programelor deja existente; (ii) linii de creditare către bănci, care vor genera finanțări bancare către IMM-uri și întreprinderi cu capitalizare medie, în scopul suplimentării capitalului circulant; (iii) programe de cumpărare de titluri garantate cu active de la bănci, prin care BEI preia de la acestea riscul unor portofolii de credite³¹. BEI este interesată și de suplimentarea investițiilor în capital de risc pentru a sprijini activitățile de cercetare-dezvoltare în domeniul medicamentelor, tratamentelor și testelor medicale. Totodată, BEI finanțează în prezent o serie de proiecte în domeniul sănătății în valoare de aproximativ 5 mld. euro.

5. Sprijinirea salariaților și a persoanelor defavorizate

Încă din 13 martie, în răspunsul economic al CE s-au menționat, printre principalele obiective, necesitatea protejării salariaților prin scheme de șomaj parțial (funcționale în 17 state membre la acea dată), modificări ale legislației privind prestațiile de șomaj, telemuncă și altele³². De asemenea, se recomandă folosirea fondurilor structurale mobilizate prin Inițiativa pentru investiții sau a ajutoarelor de stat sub forma subvențiilor salariale. Aceasta, deoarece, începând cu luna martie, contracția activității economice a generat o creștere substanțială a ratei șomajului în majoritatea economiilor europene, după cum putem observa în figura următoare.

²⁷ BCE/2020/17, 25.3.2020, p. 3.

²⁸ European Central Bank, *Our response to the coronavirus emergency*, The ECB Blog, 19 March 2020.

²⁹ *ECB Banking Supervision provides temporary capital and operational relief in reaction to coronavirus*, Press release, 12 March 2020.

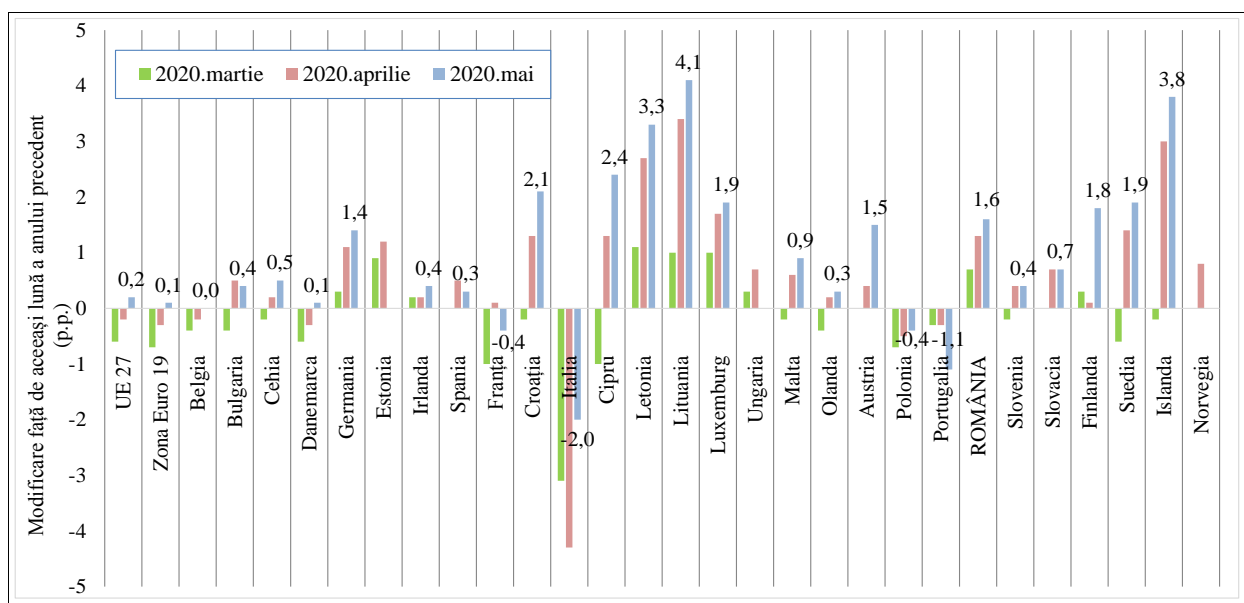
³⁰ *ECB announces package of temporary collateral easing measures*, Press release, 7 April 2020.

³¹ *The European Investment Bank's response to covid-19: Fact sheet*.

³² COM(2020) 112 final, 13.3.2020, p. 8.

Fig. 6

Modificarea ratei șomajului comparativ cu aceeași lună a anului precedent (p.p.)

Notă: Valorile corespund lunii mai 2020; pentru Estonia, Ungaria și Norvegia valorile nu sunt disponibile.

Sursa: Calcule proprii, pe baza datelor Eurostat.

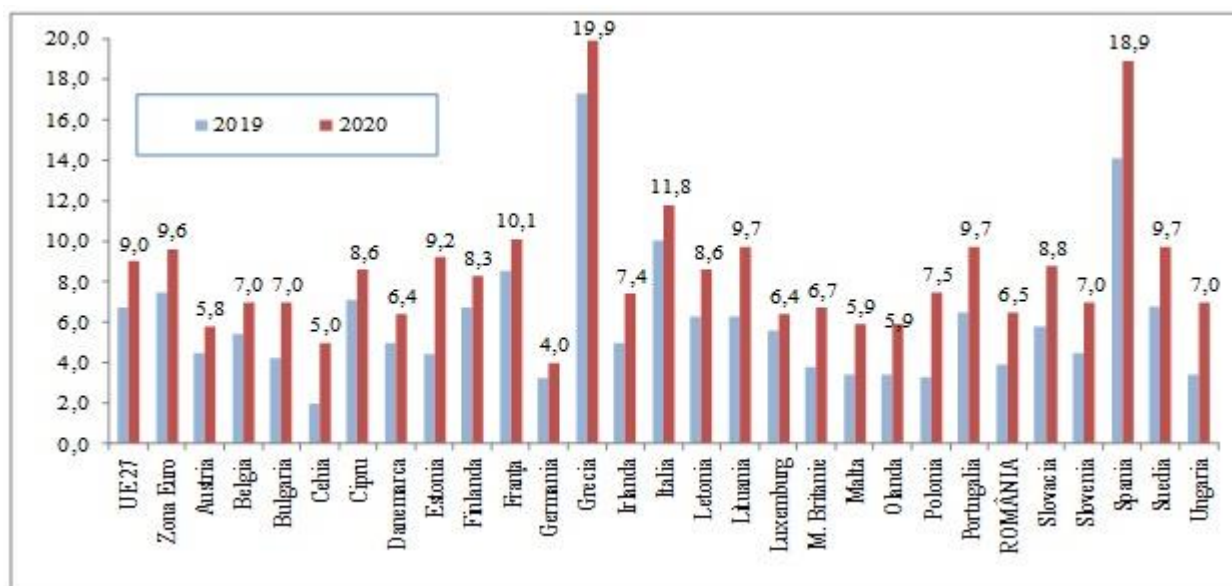
Pentru a susține măsurile amintite mai sus, CE a propus crearea unui instrument de solidaritate pentru susținerea cheltuielilor de suplimentare sau de înlocuire a veniturilor salariaților și evitarea pierderii locurilor de muncă ale întreprinderilor și lucrătorilor independenți a căror activitate a fost afectată de epidemie³³. Baza juridică o constituie articolul 122, alineatele (1) și (2) din TFUE, care permite asistența financiară a UE în cazul unor dificultăți majore, dezastre naturale etc., care destabilizează economiile statelor membre. În propunerea de Regulament al Consiliului³⁴ privind noul instrument de *Sprijin pentru atenuarea riscurilor de șomaj în caz de urgență – SURE* – se menționează împrumuturi de 100 mld. euro din partea UE, acoperite cu garanții de 25% din partea statelor membre. Împrumuturile se acordă în momentul unei creșteri rapide a cheltuielilor publice necesare programelor de protejare a locurilor de muncă. Aceste inițiative din luna aprilie nu au putut însă decât să tempereze șomajul, a cărui rată a continuat să crească și în luna mai, conform datelor din figura 6. Mai mult, prognoza CE pentru întreg anul 2020 nu este una optimistă, după cum arată datele din figura 7. Se remarcă în mod negativ Grecia și Spania, ale căror valori apropiate de 20% implică un risc ridicat de tensiuni sociale. De asemenea, situații dificile întâlnim în Italia, Franța, Lituania, Portugalia sau Suedia, care ajung sau sunt foarte aproape de rate ale șomajului cu două cifre.

³³ COM(2020) 143 final, 2.4.2020, p. 2.

³⁴ COM(2020) 139 final, 2.4.2020, p. 1-2.

Fig. 7

Rata șomajului din 2019 și estimări pentru 2020 (p.p.)

Notă: Valorile corespund anului 2020.

Sursa: European Commission, *European Economic Forecast, Spring 2020*, Institutional paper 125, May 2020, p. 1.

Pe lângă salariați, persoanele defavorizate sunt și ele puternic afectate în această perioadă, din cauza măsurilor de carantină și distanțare socială. În prezent, implementarea *Fondului european pentru persoane defavorizate (FEAD)* întâmpină dificultăți cauzate în principal de lipsa personalului care să asigure furnizarea de alimente și alte produse de bază, alături de echipamente de protecție care să reducă riscul contaminării. În scopul remedierii acestei situații, CE a propus unele modificări ale Regulamentului UE nr. 223/2014 privind funcționarea FEAD, în temeiul articolului 175 alineatul (3) din TFUE. Aceste modificări permit aplicarea rapidă a măsurilor necesare (eligibilitatea cheltuielilor începe cu 1 februarie), eliminarea necesității aprobării CE pentru unele acțiuni necesare combaterii covid-19, posibilitatea utilizării bonurilor electronice pentru sprijin material sau alimentară, posibilitatea unei cofinanțări de 100% din partea UE. Se recomandă, de asemenea, flexibilitate în procedurile de raportare, control și audit³⁵. În tabelul 3 am inclus unele măsuri de protecție socială luate în România, în sprijinul salariaților și al unor categorii de persoane defavorizate în perioada epidemiei.

Tabelul 3

Măsuri de susținere a salariaților și a persoanelor defavorizate, în România

Tip finanțare	Obiectiv / Beneficiari	Suma alocată
Programul operațional Capital uman (POCU)	Sprijin pentru persoanele vulnerabile și dezvoltarea unui centru pentru coordonare și monitorizare	18 mil. euro
Programul operațional Ajutorarea persoanelor dezavantajate (POAD)	Persoane beneficiare de VMG și alocații de susținere a familiei sau aflate în situații critice	1 mld. lei
Programul operațional Capital uman (POCU)	Decontări către Ministerul Muncii și Protecției Sociale (MMPS) și Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM) pentru persoane afectate de șomaj tehnic	300 mil. euro

³⁵ COM(2020) 141 final, 2.4.2020, p. 1-2.

Fondul Național de Garantare a Creditelor	Suspendare și amânare a dobânzilor la credite ipotecare ale persoanelor fizice	-
Ministerul Finanțelor Publice – Măsurile fiscale	Bonificații de până la 10% pentru persoanele cu venituri din activități independente etc. care plătesc impozitele și contribuțiile până la 30 iunie	-
Rezerva bugetară a Guvernului	Alocații de hrană ale personalului aflat în izolare preventivă la locul de muncă în centrele sociale rezidențiale publice și private. Alocația de hrană este de 16,6 lei/ persoană	15,6 mil. lei
Rezerva bugetară a Guvernului	Indemnizații de cazare pentru personalul aflat în izolare preventivă la locul de muncă în centrele sociale rezidențiale publice și private. Indemnizația este de maximum 90 lei/persoană	5,6 mil. lei
Ministerul Muncii și Protecției Sociale – Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM)	Alocații de șomaj tehnic – min. 75% din salariul de bază – pentru 1,12 mil. șomeri	1,38 mld. lei
Ministerul Muncii și Protecției Sociale – Agenția Națională pentru Plăți și Inspecție Socială (ANPIS)	Indemnizații de sprijin pentru PFA, avocați, persoane fizice cu venituri exclusiv din DPI, avocați etc.	384,19 mil. lei
Ministerul Muncii și Protecției Sociale – Agenția Națională pentru Plăți și Inspecție Socială (ANPIS)	Prelungirea perioadei de acordare a indemnizațiilor de creștere a copilului	8,4 mil. lei
Ministerul Muncii și Protecției Sociale – Agenția Națională pentru Plăți și Inspecție Socială (ANPIS)	Prelungiri ale perioadei pentru certificate de încadrare în grad de handicap	12,46 mil. lei
Ministerul Muncii și Protecției Sociale	Zile libere acordate părinților; prelungirea cu 90 de zile a acordării stimulentei de inserție pentru persoanele disponibilizate din cauza covid-19; includerea unor categorii de beneficiari ai șomajului tehnic; suspendarea sau amânarea măsurilor de poprire a pensiilor, din aprilie până la 60 de zile după expirarea stării de urgență; măsuri privind sprijinirea lucrătorilor sezonieri în străinătate	-
Ministerul muncii și protecției sociale	După reluarea activității, salariații care au beneficiat de indemnizații de șomaj tehnic vor primi, timp de 3 luni, 41,5% din salariul de bază, dacă angajatorii îi vor menține până la 31 decembrie	-
Ministerul muncii și protecției sociale	Pentru salariații de peste 50 de ani reîncadrați după șomaj tehnic, angajatorii vor primi, timp de 12 luni, 50% din salariu (maximum 2.500 lei); același beneficiu va fi oferit pentru tinerii de 16-29 de ani încadrați până la sfârșitul anului și pentru cei care au pierdut locul de muncă în străinătate, cu condiția ca angajatorii să îi mențină încă 12 luni după perioada de sprijin	-

Sursa: Comunicate de presă ale Ministerului Fondurilor Europene, Ministerului Finanțelor Publice, Ministerului Muncii și Protecției Sociale

6. Reglementări privind achizițiile publice și normele antitrust

Necesitatea achiziționării urgente de echipamente și dispozitive medicale de către unitățile sanitare a generat necesitatea simplificării/flexibilizării procedurilor privind *achizițiile publice*. Modificările sunt operate în temeiul Directivei UE 2014/24 privind achizițiile publice și includ reducerea termenelor (articolul 27 alineatul [3] și articolul 28 alineatul [6] din Directiva menționată) și negocierile fără publicare, direct cu potențialii furnizori (articolul 32, alineatul [2], litera [c]). Totodată, CE recomandă să se ia în calcul și alte simplificări, precum: atribuirea directă către un furnizor, dacă acesta este singurul capabil să răspundă la cerințele tehnice și timpul de livrare solicitat; contactarea de furnizori din state membre și alte state și trimiterea de reprezentanți; colaborarea cu firme inovatoare pentru a găsi alternative la bunurile solicitate³⁶.

Tot pentru a facilita aprovizionarea sectorului sanitar și a acoperi excesul de cerere de pe piață, CE a relaxat *normele antitrust*, prin permiterea anumitor forme de colaborare între companii. Cooperarea poate însemna: (i) angajarea unor firme specializate sau furnizori de servicii pentru unele activități de consultanță privind cererea de pe piață sau de comunicare cu alți producători; (ii) coordonare propriu-zisă pentru asigurarea complementarității și eliminarea redundanțelor privind volumul și structura producției. Relaxările sunt permise atât timp cât respectă *Orientările privind aplicabilitatea articolului 101 din TFUE*, articol care instituie regulile de concurență³⁷. Pentru a fi validate, solicitările de colaborare trebuie să demonstreze că ele conduc la o creștere reală și necesară a producției, sunt strict necesare pentru a atinge acest obiectiv și că se desfășoară strict pe perioada excesului de cerere din partea sectorului sanitar³⁸.

7. Remarci finale

Analizând inițiativele legislative ale instituțiilor europene prezentate în acest studiu, putem concluziona că sprijinul UE pentru combaterea efectelor epidemiei covid-19 a fost prompt și consistent. În anexă am sintetizat principalele finanțări menționate în acest studiu. La valoarea totală a instrumentelor de finanțare activate de CE, de peste 1500 mld. euro – sume puse efectiv la dispoziția țărilor membre –, se adaugă unele fonduri potențial a fi obținute pe baza finanțărilor UE, cum sunt creditele estimate a fi acordate de instituțiile financiare naționale pe baza garanțiilor primite din partea UE sau fonduri structurale estimate a fi accesate de statele membre, pe baza prefinanțărilor nereturnate. Utilizarea acestui potențial, alături de măsurile naționale, precum ajutoarele de stat, pot avea o contribuție consistentă la atenuarea efectelor epidemiei covid-19 și restabilirea traiectoriei economice inițiale, însă succesul lor depinde în mare măsură de direcționarea și calibrarea corectă a finanțărilor.

³⁶ 2020/C 108 I/01, *Jurnalul oficial al Uniunii Europene*, 1.4.2020, p. 1-4.

³⁷ 2011/C 11/01, *Jurnalul oficial al Uniunii Europene*, 14.1.2011.

³⁸ 2020/C 116 I/02, *Jurnalul oficial al Uniunii Europene*, 8.4.2020, p. 7-9.

BIBLIOGRAFIE

1. Iancu A., Andrei T. (coord.), *Criza economico-sanitară și schimbări în legislația economică a Uniunii Europene*, Institutul Național de Cercetări Economice, București, iunie 2020.
2. Iancu A., *Criza economico-sanitară covid-19, schimbări în legislația economică a UE și unele efecte*, Studii economice, Institutul Național de Cercetări Economice, iunie 2020.
3. Banca Centrală Europeană, *Decizia (UE) 2020/440 a Băncii Centrale Europene din 24 martie 2020 privind un program temporar de achiziționare în regim de urgență în caz de pandemie (BCE/2020/17)*.
4. Comisia Europeană, *Acum este momentul Europei: să reparăm prejudiciile aduse de criză și să pregătim viitorul pentru noua generație*, COM(2020) 456 final, Bruxelles, 27.5.2020.
5. Comisia Europeană, *Modificare a Cadrului temporar pentru măsuri de ajutor de stat de sprijinire a economiei în contextul actualei epidemii de covid-19 (2020/C 164/03)*, Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, 13.05.2020.
6. Comisia Europeană, *Orientări privind aplicabilitatea articolului 101 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene acordurilor de cooperare orizontală (2011/C 11/01)*, Jurnalul Oficial al Uniunii Europene 14.1.2011.
7. Comisia Europeană, *Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliul European, Consiliu, Banca Centrală Europeană, Banca Europeană de Investiții și Eurogroup. Răspunsul economic coordonat la epidemia de covid-19*, COM(2020) 112 final, Bruxelles, 13.3.2020.
8. Comisia Europeană, *Comunicare a Comisiei de modificare a anexei la Comunicarea Comisiei către statele membre privind aplicarea articolelor 107 și 108 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene în cazul asigurării creditelor la export pe termen scurt (2020/C 101 I/01)*.
9. Comisia Europeană, *Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor. Răspunsul la coronavirus. Utilizarea fiecărui euro disponibil, prin orice modalitate posibilă, pentru a salva viețile și mijloacele de trai*, COM(2020) 143 final, Bruxelles, 2.4.2020.
10. Comisia Europeană, *Regulament al Consiliului privind instituirea unui instrument european de sprijin temporar pentru atenuarea riscurilor de șomaj în situație de urgență (SURE) ca urmare a apariției epidemiei de covid-19*, COM(2020) 139 final, Bruxelles, 2.4.2020.
11. Comisia Europeană, *Regulament al Parlamentului European și al Consiliului de modificare a Regulamentului (UE) nr. 1303/2013, a Regulamentului (UE) nr. 1301/2013 și a Regulamentului (UE) nr. 508/2014 în ceea ce privește anumite măsuri specifice menite să mobilizeze investiții în sistemele de sănătate ale statelor membre și în alte sectoare ale economiilor acestora ca răspuns la epidemia de covid-19. Inițiativa pentru investiții în răspunsul la coronavirus*, COM(2020) 113 final, Bruxelles, 13.3.2020.
12. Comisia Europeană, *Proiectul de buget rectificativ nr. 1 la bugetul pentru 2020. Asistență pentru Grecia ca răspuns la presiunea sporită exercitată de migrație. Măsuri imediate în contextul pandemiei de covid-19. Sprijin pentru reconstrucția după cutremur în Albania. Alte ajustări*, COM(2020) 145 final, Bruxelles, 27.3.2020.
13. Comisia Europeană, *Proiectul de buget rectificativ nr. 2 la bugetul general 2020. Furnizarea de sprijin de urgență statelor membre și consolidarea în continuare a mecanismului de protecție civilă al Uniunii/rescEU pentru a face față pandemiei de covid-19*, COM(2020) 170 final, Bruxelles, 2.4.2020.
14. European Central Bank, *Our response to the coronavirus emergency*, The ECB Blog, 19 March 2020.
15. European Central Bank, *Pandemic emergency purchase programme (PEPP)*, <https://www.ecb.europa.eu/mopo/implement/pepp/html/index.en.html>.
16. European Central Bank, *ECB Banking Supervision provides temporary capital and operational relief in reaction to coronavirus*, Press release, 12 March 2020.

17. European Central Bank, *ECB announces package of temporary collateral easing measures*, Press release, 7 April 2020.
18. European Commission, *Coronavirus: Commission boosts urgently needed research and innovation with additional €122 million*, Press release, Brussels, 19 May 2020.
19. European Commission, *European Economic Forecast, Spring 2020*, Institutional Paper 125, May 2020.
20. European Commission, *Commission decision of 3.4.2020 on relief from import duties and VAT exemption on importation granted for goods needed to combat the effects of the covid-19 outbreak during 2020*, C(2020) 2146 final.
21. European Commission, *Coronavirus Outbreak - List of Member State Measures approved under Articles 107(2)b, 107(3)b and 107(3)c TFEU and under the State Aid Temporary Framework*, https://ec.europa.eu/competition/state_aid/what_is_new/covid_19.html
22. European Commission, *State aid: Commission approves €3.3 billion Romanian scheme to support SMEs in coronavirus outbreak*, Press release, 11 April 2020, Brussels
23. European Investment Bank, *EIB Group will rapidly mobilise up to EUR 40 billion to fight crisis caused by covid-19 and calls on Member States to set up a further guarantee for SME and mid-cap support from EIB Group and national promotional banks*, Press release, 16 March 2020.
24. European Investment Bank, *The European Investment Bank's response to covid-19: Fact sheet*.
25. Ministerul Muncii și Protecției Sociale, *Cheltuielile cu alocația de hrană și cu indemnizația de cazare a personalului aflat în izolare preventivă la locul de muncă în centrele sociale rezidențiale publice și private vor fi decontate de Guvern*, Comunicat de presă, 24 aprilie 2020.
26. Ministerul Muncii și Protecției Sociale, *Bilanțul măsurilor luate de Ministerul Muncii și Protecției Sociale în perioada stării de urgență: plăți de peste 1,78 miliarde lei pentru aproape 1,3 milioane de beneficiari*, Comunicat de presă, 16 mai 2020.
27. Ministerul Muncii și Protecției Sociale, *Primele măsuri active adoptate de Guvern: 41,5% din salariul de bază la revenirea din șomaj tehnic și sprijin pentru angajarea persoanelor de peste 50 de ani, a tinerilor și a cetățenilor români reveniți în țară după pierderea locurilor de muncă din străinătate*, Comunicat de presă, 29 mai 2020.
28. Ministerul Fondurilor Europene, *Decizii ale autorităților de management în contextul riscului de răspândire a infecției cu covid-19*, *Măsuri adoptate de Ministerul Fondurilor Europene*, <http://mfe.gov.ro/covid-19/> .
29. Ministerul Fondurilor Europene, *Comunicate de presă*, <https://mfe.gov.ro/comunicare/comunicate-de-presa/>